

WSTĘP

Zajęcia przeznaczone są dla uczniów i uczennic na III i IV etapie edukacyjnym. Zamierzeniem jest pozyskanie od uczniów wiadomości na temat występowania, skutków mowy nienawiści oraz sposobów reagowania na nią. Przy okazji tego tematu chcemy poruszyć problem wykluczenia społecznego, które dotyka wiele uczennic i wielu uczniów naszych szkół.

Z naszych obserwacji wynika, że jest ogromne zapotrzebowanie na zajęcia związane z tematem mowy nienawiści. Na podstawie historii znanej działaczki, Joanny Grabarczyk, chcemy pokazać jak działa mowa nienawiści, jak zjawisko to może dotknąć każdego z nas i wpłynąć na życie ofiary.

KRYTERIA OCENY / NACOBEBZU:

- potrafisz wskazać przykłady skutków mowy nienawiści
- będziesz znał sposoby reagowania na mowę nienawiści

MATERIAŁY:

- karty pracy, domino w kopercie dla każdej grupy, flipchart, karteczki - postity, markery.

CZAS

Czas: 45 minut

CELE

- udoskonalisz swoje umiejętności reagowania na mowę nienawiści
- poznasz definicje związane z tym tematem
- na podstawie historii przygotujesz informacje o skutkach i możliwościach zwalczania mowy nienawiści

PYTANIE

KLUCZOWE:

Jak zwalczać mowę nienawiści?

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1.

SMS do słowa „Nienawiść” (czas 4 minuty).

Napisz na tablicy słowo „nienawiść”. Poproś, by każdy indywidualnie zapisał je u siebie na kartce i zapisał wyrazy – skojarzenia rozpoczynające się na każdą kolejną literę wyrazu „nienawiść” (w przypadku liter „ś” i „ć” możesz zastąpić je wyrazami rozpoczynającymi się od liter „s” i „c”) związane w tym hasłem. Mogą to być wyrazy, które pozornie nie mają z nienawiścią nic wspólnego, ale takie skojarzenia pojawiły się w głowie uczestników i uczestniczek. Poproś uczniów i uczennice, by przyjrzeni się wszystkim zapisanym przez siebie hasłom. Zapytaj, czy przychodzą im teraz na myśl jeszcze inne skojarzenia, łączące wszystkie zapisane słowa. Więcej o wykorzystaniu techniki SMS przeczytaj w materiale pomocniczym

2.

Domino – praca w grupach (8 minut)
Podziel uczniów i uczennice na grupy czteroosobowe. Rozdaj im koperty z pociętymi kartami domino (załącznik nr 2). Poproś, by każda grupa dobrała do podanych pojęć odpowiednie definicje, a następnie zdecydowała, które z podanych haseł wiążą się z mową nienawiści.

Poproś, by kilka osób odczytało definicje i określiło, czy wyjaśniane pojęcia wiążą się ich zdaniem z mową nienawiści.

3.

Obejrzyj z uczniami i uczennicami satyryczny utwór [Kabaretu Czesuaf "Mowa nienawiści"](#) (4 minuty).

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

4.

Mowa nienawiści – definicja (10 minut)
Rozdaj uczniom i uczennicom karty pracy z definicjami mowy nienawiści (załącznik nr 3). Poproś, by w parach zapoznali się z definicjami i zastanowili się nad tym, co je różni. Zbierz kilka wypowiedzi na forum i podsumuj je. Zapytaj, czy wybrane przez uczniów i uczennice w poprzednim zadaniu terminy rzeczywiście – według podanych definicji – dotyczą mowy nienawiści? Czy po poznaniu definicji uczestnikom przyszły na myśl jeszcze inne zjawiska związane z mową nienawiści? Zapisz je na tablicy.

5.

Storytelling Mowa nienawiści jest jak fala.
Praca w grupach (40 minut)
Podziel uczestników i uczestniczek na grupy. Rozdaj im kopie wywiadu Przeciw mowie nienawiści. Słowo ma siłę, w którym Joanna Grabarczyk rozmawia z Piotrem Najsztubem („Gazeta Wyborcza – Wysokie Obcasy”), a także karty pracy (załącznik nr 4). Poproś o zapoznanie się z tekstem wywiadu, a następnie zaproś uczestnik i uczestniczki do dyskusji w grupach nad pytaniami zawartymi w karcie pracy. Efektem dyskusji powinien być plakat przedstawiający wnioski z pracy grupowej według schematu:

Gdzie spotykamy się z mową nienawiści?	Mowa nienawiści w sieci. Czy w Internecie wolno więcej?
Jak zwalczać/ reagować na mowę nienawiści?	Jak mowa nienawiści wpływa na życie osób, które są atakowane?
Jaką rolę pełnią media w rozpowszechnianiu mowy nienawiści?	Jak można pomóc osobom doświadczającym przemocy?

Poproś grupy o prezentację plakatów: każda kolejna grupa zwraca uwagę na te elementy, które pojawiły się również w pracach poprzednich zespołów.

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

6.

Zaprezentuj uczniom i uczennicom dwa projekty, których celem jest zwalczanie mowy nienawiści: Nienawiść. Jestem przeciw! Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz Razem przeciw Nienawiści Fundacji Klamra (8 minut).

8.

Kosz i szuflada – ewaluacja zajęć (6 minut)
Zaproś uczestników i uczestniczki do podsumowania pracy. Powieś w sali dwie kartki z rysunkiem walizki oraz szuflady. Poproś, by każdy zapisał na karteczkach samoprzylepnych te informacje, które były najbardziej wartościowe i potrzebne, oraz umieścił je pod kartką z rysunkiem walizki. Te informacje, które zdaniem uczestników i uczestniczek były najmniej przydatne lub nieistotne dla tematu, można umieścić obok kartki z obrazkiem szuflady.

7.

Pytanie kluczowe (6 minut)

Na zakończenie zajęć wróć do pytanie kluczowego: jak zwalczać mowę nienawiści? Przedyskutuj z uczniami i uczennicami, jakie działania możecie podjąć w szkole, aby reagować na zjawisko mowy nienawiści oraz przeciwdziałać mu?

Polecane materiały:

1. E. Keen, M. Georgescu, Zakładki. Przeciwdziałanie mowie nienawiści w sieci poprzez edukację o prawach człowieka, [online], [dostęp 26 sierpnia 2016], dostępny w Internecie: http://www.ngofund.org.pl/wp-content/uploads/2015/04/Zakladki_podrecznik-przeciwko-mowie-nienawisci.pdf.
2. Projekt: Polska, Hejt Stop. Jak zamalowywać hejty? Podręcznik, [online], [dostęp 20 sierpnia 2016], dostępny w Internecie: http://news.hejtstop.pl/wp-content/uploads/2015/05/podrecznik_165x240_web.pdf
3. Strona internetowa www.zglosnienawisc.otwarta.org umożliwiającą zgłaszanie mowy nienawiści.

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

ZAŁĄCZNIKI:

I.

SMS do słowa „Nienawiść” (czas 4 minuty).

Materiał pomocniczy nr 1

Technika SMS

- służy do podsumowania działań w jakimś obszarze. Do hasła związanego z tematem (powinno zawierać kilka liter) – w naszym przypadku wybrałyśmy słowo „Nienawiść” każdy uczestnik zajęć dopisuje swoje skojarzenia, ale według schematu – do każdej litery hasła głównego słowo rozpoczynające się na tą literę. Jeśli jest to litera *ą, ć, ś* – można zaczynać odpowiednio od słów rozpoczynających się na literę *a, c, s*. Podobnie jak w burzy mózgów nie ocenia się skojarzeń – po zapisaniu wszystkich słów uczestnik odczytuje je i zastanawia się, z czym kojarzą się mu zapisane wyrazy. Najczęściej pojawia się kolejne słowo, które jest podsumowaniem refleksji. Można również dopisywać kolejne rzędy skojarzeń.

Technikę tą stosuje się najczęściej na domknięcie procesu, a my proponujemy ją na początku jako ewaluację wstępną – aby każdy z uczestników sprawdził, jaki jest jego poziom wiedzy z tego obszaru i czym jest dla niego nienawiść – poprzedza to analizę zjawiska mowy nienawiści.

N	I	E	N	A	W	I	Ś	Ć
I				G			T	
E				R			R	
P				E			A	
O				S			C	
K				J			H	
Ó				A				
J								

Hasło do skojarzeń: .....

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. 0 ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

2.

Domino – praca w grupach (czas 6 minut).

Dobierzcie do podanych pojęć ich definicje.

Które z nich są związane z mową nienawiści?

Stereotyp	Skrótowy i wartościujący obraz rzeczywistości, odnoszący się do grup społecznych, osób, sytuacji, instytucji. Identyczne cechy przypisuje się bez wyjątku wszystkim członkom grupy, niezależnie od rzeczywistych różnic między nimi.
Upředzenie	Wrogie lub negatywne nastawienie dotyczące wyróżniającej się grupy ludzi, oparte wyłącznie na ich przynależności do tej grupy. „My” i „Oni”. Przyczyna jest strach przed obcym i nieznanym, niewiedza, skłonność do dzielenia osób na grupy.
Dyskryminacja	Nieusprawiedliwione, negatywne lub krzywdzące działanie skierowane przeciwko członków danej grupy, wyłącznie dlatego, że do niej ktoś należy.
Bullying	Zjawisko podobne do mobbingu, jedyną różnicą jest między nimi wiek uczestników. Tyranizowanie dzieci przez dzieci w szkole.
Mowa nienawiści	Używanie języka w celu znieważenia, pomówienia lub rozbudzenia nienawiści, wobec pewnej osoby, grupy osób lub innego wskazanego przez mówcę podmiotu.
Język wrogości	Wyraża negatywne uczucia wobec kogoś, ale nie aż tak silne (np. niechęć czy pogardę).
Cyberprzemoc	Umyślne, powtarzające się prześladowanie innych osób za pomocą tekstu lub zdjęć z wykorzystaniem Internetu, telefonów komórkowych itp.
Trollowanie	Wpływanie na innych użytkowników forów internetowych w celu ich ośmieszenia lub obrażenia.

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

Znęcanie	Trwająca dłuższy czas psychologiczna, słowna lub fizyczna agresja stosowana przez jedną osobę lub grupę osób przeciwko innej osobie (ofierze), postrzeganej jako słabsza i nie mająca możliwości lub nie umiejąca się bronić.
Punking	Stosowanie przemocy słownej lub fizycznej w celu upokorzenia, zawstydzenia przedstawiciela tej samej płci; ma za zadanie podkreślenie siły, przewagi oraz wytrzymałości agresora.
Sexsting	Przesyłanie erotycznych, tzn. nagich zdjęć oraz filmików drogą elektroniczną.
Stalking	Uporczywe nękanie, także w cyberprzestrzeni.
Grooming	Uwodzenie dziecka przez osobę dorosłą za pomocą Internetu lub telefonii komórkowej.
Dręczenie	Przemysłane działanie, z którym trudno sobie poradzić, m.in. ze względu na jego powtarzalność. Dręczyciel chce systematycznie krzywdzić swoją ofiarę.
Symbole nienawiści	Najczęściej stosowane symbole rasistowskie i szowinistyczne, neofaszystowskie, np. swastyka, „krzyż celtycki”.
Wykluczenie	Sytuacja, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonego.

„MOWA NIENAWIŚCI JEST JAK FALA...”. O ZWALCZANIU MOWY NIENAWIŚCI

IWONA KRYCZKA, EWELINA WALĄG

3.

Załącznik nr 3. Karta pracy – definicje mowy nienawiści

Ćwiczenie nr 1

Zapoznajcie się z definicjami mowy nienawiści. Czym się różnią?

Rada Europy: mowa nienawiści to „wszystkie formy ekspresji, które rozpowszechniają, podżegają, wspierają lub usprawiedliwiają nienawiść rasową, religijną, ksenofobię, antysemityzm lub inne formy nienawiści wynikające z nietolerancji, łącznie z nietolerancją wyrażoną za pomocą agresywnego nacjonalizmu i etnocentryzmu, dyskryminacją i wrogością wobec przedstawicieli mniejszości, imigrantów i osób obcego pochodzenia”.

Otwarta Rzeczpospolita: mowa nienawiści to „wypowiedzi ustne i pisemne oraz przedstawienia ikonizujące, oskarżające, wyszydzające i poniżające grupy i jednostki z powodów po części przynajmniej od nich niezależnych – takich jak przynależność rasowa, etniczna i religijna, a także płeć, preferencje seksualne, kalectwo czy przynależność do „naturalnej” grupy społecznej, jak mieszkańcy pewnego terytorium, reprezentanci określonego zawodu, mówiący określonym językiem itp.”.

Mowa nienawiści – definicja projektu CEO: „używanie języka w celu znieważenia, pomówienia lub rozbudzenia nienawiści wobec pewnej osoby, grupy osób lub innego wskazanego przez mówcę podmiotu. Dotyczyć może osób ze względu na ich różne cechy, np. rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, płeć, tożsamość płciową, orientację seksualną, wiek, światopogląd”.

4.

Załącznik nr 4. Karta pracy – storytelling

Zapoznajcie się z artykułem "[Zastanawiam się, dlaczego ktoś życzy mi zbiorowego gwałtu](#)", który jest zapisem wywiadu Joanny Grabarczyk, działaczki społecznej, z dziennikarzem Piotrem Najsztubem. Po przeczytaniu artykułu przeprowadźcie dyskusję na temat możliwości zwalczania mowy nienawiści (aspekty prawne, skutki takich działań dla społeczności, dla zaangażowanych osób – na przykładzie bohaterki artykułu).

Odpowiedzcie na pytania:

- od czego zależy skuteczność tych działań?
- jaką rolę w zwalczaniu (lub nakręcaniu) mowy nienawiści mogą spełniać media?

Wyniki dyskusji przedstawcie na plakacie.